

Francišek Gestrin.

(Spisal E. L.)

Med one slovenske pesnike in pisatelje, ki so v zgodnji mladosti stopili v javnost in že s prvimi poskusi pokazali lepo nadarjenost, štejemo Franciška Gestrina. Rodil se je v Ljubljani dné 1. grudna l. 1865. Tukaj je dovršil tudi gimnazijo l. 1884. Kot šestošolec se je že poskušal v pisateljstvu, in prvi je „Vrtec“ odprl predale njegovim spisom. Seveda se je Gestrin skrival za pohlevnimi psevdonimi.¹⁾ Ko je dovršil zrelostno izkušnjo in prestal vojaško službo kot prostovoljec, je šel na Dunaj učiti se pravoslovja. A kmalu se je premislil in si izbral stroko, ki mu je bila mnogo primernejša: vpisal se je kot modroslovec na graškem vseučilišču. Svoje nauke je redno dokončal in l. 1890. začel delovati v učiteljski službi kot suplent na učiteljski v Gorici. Kmalu je bil prestavljen kot suplent na mariborsko učiteljske. A tu se je prehladil na vojaških vajah, in njegovo že prej jako rahlo zdravje je tako opešalo, da ni mogel opravljati več težavne učiteljske službe. Preselil se je na svoj dom v Ljubljano na Poljanski cesti. A pljučna bolezen se ni dala ustaviti in je hitro slabila njegovo telo, dokler ni dné 15. vel. srpana l. 1893. zatisnil trudnih očij, še ne osemindvajset let star. Svoje pre-

¹⁾ Prim. Glaser, „Zgodovina slov. slovstva“. IV. Str. 48.

cejšnje premoženje je zapustil „Pisateljskemu društvu“. Njegova zadnja pesem je bila „Balada o prepelici“. Še zadnje dni je snoval načrte za povesti in pesmi.

Gestrin je večinoma prevajal povesti in igre. Izdal je svoje pesmi v posebni zbirki „Izza mladih let“, ki je izšla malo pred njegovo smrtjo. Slednjič je pisal tudi izvirne povesti.

Francišek Gestrin.

Kot prelagatelj je bil res neutruđen. Dobro je poznal razne jezike in imel tudi prijeten, gladek slog. Zato se njegovi prevodi čitajo lahko, in dasi so izšli večinoma kot podlistki, je njihov jezik vendar veliko boljši od navadnega časnikarskega sloga. Tudi kadar je prelagal prav realistične spise, je pazil na čistost oblike. Že kot gimnazijec je za „Vrtec“ prelagal kratke basni iz ruščine. Pozneje je preložil več spisov Svatopluka Čecha, ki so bolj pikantni nego realistični, n. pr. šalo „Norec“, daljšo povest „Med knjigami in ljudmi“, v kateri slika Čech na ozadju revolucije življenje materi-

jalistov, in čudno, precèj nenaravno novelo „Filemon in Balcida“. Gestrin sam ni imel trdnega svetovnega naziranja. Zato pri prelaganju ni pazil toliko na vsebino kolikor na zvoneča imena pisateljev, in je preložil marsikatero misel, katere si sam ne bi bil nikoli izmislil. V Čehovi povesti „Med knjigami in ljudmi“ se razlagajo prav poganski

in revolucionarni nazori. Velike francoske brezverce, ki so s svojimi spisi vzbudili francosko revolucijo, imenuje „blisek za bliskom iz onega viharja, ki je očistil sopeno vreme gnile evropske družbe, žarek za žarkom vshajajočega solnca nove dobe“. Po Čechu je preložil Gestrin ostro, pretirano sodbo: „Sleparstvo je vse, kar dela sedanja doba. Etiketke so ostale, nič drugega. Ostala je etiketa pobožnosti, legitimitete, domoljubja, svobode, krščanske kreposti, pravice narodov, milosrdja, in kakor se vse te etikete imenujejo, pod katerimi prodajajo politični in drugi kramarji našega stoletja svoje nevkusne patvore. In v obraz se ti bodo smejali, če verjameš, da so ta gesla več nego lažnive kramarske etikete.“ Taki nazori se danes neštivilnokrat ponavljajo v leposlovju, in tudi Gestrin se jih je navzel, ko jih je prelagal. Čechov aristokrat pravi o prešeštvu: „Ljubezen takega kroja je dovoljena strast našega stanú, kakor slabost za hrte in konje, za lov in za igre.“ Take so Čechove „pikanterije“. Prelagatelj sicer ni kriv nazorov, ki jih izraža izvirnik, a po prestavi jih postane vsaj sokriv. Po Svatopluku Čechu je tudi poslovenil „Ledeno kneginjo“, koprnečo po nekem igravcu.

Tudi iz poljščine je prevajal. Sienkiewicz je v mladosti brez pravega smotra iskal svojim bogatim darovom primerne leposlovne struje. Njegov žarki, vroči čut za romantično lepoto ga je dovedel slednjič na pravo pot, da je sredi realističnih in materijalističnih slovstvenih struj zmagoslavno prodril s svojo zmerno idealno romantiko. Gestrin je prevedel njegovega „Godca Janka“, kratko črtico, v kateri je več srca in čistega čustva nego v debelih zvezkih hladno-odurnih naturalističnih romanov. Ubogo dete, od rojstva pohabljen in bolešno, čuti nepremagljivo nagnjenje do glasbe. Ko hoče dobiti v roke gosli, je surovo kaznujejo. Od udarcev in od žalosti umrje, šepetajoč: „Mamica, Bog mi bo dal v nebesih prave gosli“. „Seveda, sinček, seveda!“ odgovorila je majka, a dalje ni mogla govoriti . . . Le vzkriknivi: „O Jezus, Jezus!“ padla je z licem na skrinjo in

začela jokati . . . Žal, da ni Gestrin prevedel več Sienkiewiczevih spisov.

Največ je prelagal Gestrin Turgenjeva. Z veliko potrpežljivostjo je prevajal vse mnogoštevilne malenkosti, katerih so polne njegove s širokimi popisi razblinjene povesti. Treba je precēj potrpežljivosti, res nekaj severnega, hladnega in ravnodušnega značaja, da čitatelj prebere vse dolgotrajne popise sob, hiš, stolpov, miz, sukenj, nosov, ušes, brad, sosedov, služb itd., v katerih se je Turgenjev tako proslavil. Gestrin jih je zvesto in potrpežljivo prelagal. Iz vojaških krogov, v katerih se zaradi „časti“ dvojujejo za vsako malenkost, je vzet „Pretepin“. Mestni ljudje „odgajajo svoje hčere, kakor pravijo, skrbno v svoji hiši, a jih oddajajo iz rok precēj naglo, po prvi snubitvi, kot slabo blago“, pravi Turgenjev v „Pretepinu“. Zapeljivec take mestne hčere — ritmojster — pokliče njenega ženina na dvoboj in ga ustrelji. — Iz vseučiliških krogov je vzet „Kólosov“. Vseučiliška mladež v tej povesti Turgenjevovi je „samoljubna, sanjarska, nenadarjena“, „zaničuje vsako gotovo znanje“, v njej pesniki rimajo: „čelovek — skelet“. Kólosov ima znanje z dekletom, o katerem pravi: „Gledal sem jo, kakor govoré filozofi, z objektivnim očesom, t. j. kakor gleda sit človek jedila!“ Kólosov jo zapusti „iz jako preprostega vzroka“: „jaz je ne ljubim več . . . Ali naj se hlinim?“ To se imenuje: „Jasen, prost pogled v življenje.“ Z dolgimi popisi teles, obrazov in značajev so napolnjene „Tri slike“, rodbinski dogodki iz ruske družbe, ki so res slike ali bolje fotografije. Tudi „Troje srečanj“ je opisano v tem realističnem slogu. Turgenjev je mnogo vplival na Gestrinovo mišljenje. Gestrin ga je izkušal tudi posnemati v izvirnih spisih, a z majhnim uspehom.

Gestrin je prevedel iz češčine tudi Václava Beneša Třebizskega veliki zgodovinski roman „Blódné duše“. Beneš v njem opisuje, kako je jožefinski birokraški sistem na Češkem v trde okove vklepal cerkev in ljudstvo. Ljudstvo se je začelo zavedati, in na čelo se mu postavita kapelan in sodnik.

Krasno je popisal Beneš dušne borbe mladega duhovnika, ki v boju za ljudstvo žrtvuje svoje življenje. Vmes je obilo lepih prizorov, zlasti narodno mišljenje je krasno opisano. „Barvaste črepinje“ Jaroslava Vrchlickega so kratke povestice in črtice, ki so spisane večinoma v pol pesniškem, pol prozaiškem slogu; semtertje spominjajo celó že novodobnih dekadentov in so različne vrednosti.

Zeló pridno je prelagal igre za „Dramatično društvo“. Med njimi so spomina vredne „Valenška svatba“, „Naš prijatelj“, „Njekluža“, „Nora“, „Pokojni Toupinel“ i. dr. Ti prevodi pač niso vsi, kar jih je napisal, a označujejo dovolj njegovo naobrazbo.

Manjšce je število njegovih izvirnih spisov, katere si hočemo na kratko ogledati.

Izvirnih del Gestrinovih je mnogo manj nego prevodov. Vidi se iz njih, da se je učil, ko je prelagal. Prvi spisi so pač zeló diletantni, n. pr. noveleta „Moj stric“. V „Ribičevi hčeri“ se je lotil zgodovinske snovi. V njej hoče podati sliko meščanskega življenja v Ljubljani l. 1641. Pač je porabil iz Valvazorja več krajepisnih podatkov za okvir, a vendar vsa povest nima višjega pomena, ker v nji le nekoliko frivolno popisuje, kako je bila zapeljana ribičeva hči. Njegov najdaljši spis je povest „Iz arhiva“, katera je po obliki in po slogu najboljša. V popisih in v risanju značajev posnema Turgenjeva. Precèj reališko opisuje življenje in mišljenje „inteligencije“ v majhnem trgu. Nekaj nižjih uradnikov zastopa učenost, trgovec ali župan je najvišji oblastnik poleg žandarjev, dekleta ali „gospodične“ se čutijo izobražene, ako beró kak roman, in mislijo, da je omika koketnost. Velik dogodek je, če pride med nje kak častnik, ki vsej ženski družbi glave zmeša. Javno življenje se godi v „Čitalnici“, katera mora prirediti kako narodno veselico v gozdu; mladi svet jo porablja za to, da pleše na trati kadriljo, se spremlja in sklepa ali potrjuje ljubimске zveze. Gestrinova gospodična citira nemške verze, pravi, da se „asimilira s narodo“, veruje v vraže, mladega moža vprašuje: „Ali hočeš koketirati

s svojo sentimentalnostjo?“ in se ogleduje v steklu. Poročnik je „blaziran človek“, ki hoče „živeti“ in za kratek čas moti lahkoverna trška dekleta. Tudi običajna omožena koketa, „svetna gospa“, ne manjka. Take so osebe, med katere je prišel mlad profesor star arhiv preiskovat, pa slednjič mesto starih listin odpelje s seboj poročenko. Škoda, da Gestrin ni združil kake višje idealne vsebine s to tvarino. Neslano modrovanje „o ljubezni“ je pač premalo idealne vsebine za večji leposlovni spis.

Najbolj je znan Gestrin po pesmih. V obliki posnema Cimpermana, v idejah je pa precèj prazen. Gestrin je lirik, in njegove pesmi so polne svetožalja. Gotovo je bila tudi njegova bolezen kriva, da so mu pesmi tako žalostne in obupne. Kot ironija se bere posvečenje na prvi strani: „Uživaj!“

Zatorej na stran nepotrebne skrbi,
uživaj življenje, dokler te ne mine!

Za tem čisto epikurejskim uvodom pridejo erotične pesmi. Ženska in ljubezen mu je vse. Pa slednjič se vendar-le vse končuje z obupom in nezadovoljnostjo:

Prošló, prošló! — Minul je žitja maj,
minule so ljubavi ure zlate!
Za druge rože zdaj cvetó, in za-te,
srce bolno, ostal je prazen gaj.

In drugod premišlja:

Glej! koliko jih bilo je pred tabo,
ko jim je še prijazen vetrec vel,
a vsem usehlo stebelce je slabo,
in nerazcvel že vsak je ovenel.

Pod rušo nenasiten črv prebiva,
nemirno gloda ondu noč in dan,
zato, ko malo hipcev slaj uživa,
na bolnih tleh umrje cvet bolan.

„Cvet bolan“ je njegova poezija. Škoda, da Gestrin ni iskal višjih vzorov in idej. Naši mladi pesniki, ki se ogibljejo verskih idej, so sami krivi, da je njih poezija tako prazna in vsakdanja. Razen ženskih in smrti ne vedó ničesar opevati. A da se povzdignejo do krščanskega naziranja, katero ni le versko in modroslovno ampak tudi divno poetiško, morajo se iznebiti predsodkov, ka-

tere srkajo sedaj pri nas dan na dan. Gestrin peva:

Med samostanskimi zidovi
otožni mrtveci živé —
kedaj, kedaj pa zelenele
in cvetle veje so suhé?

Suha veja bi se z večjo pravico smelo imenovati tako bolno, brezupno pesnikovanje. Suha veja so novodobne struje, ki ne poznajo nobenega ideala, ampak samo igranje z besedami in zvoki. Krščanstvo ima krasne

ideje, in če pesnik te ideje izraža v sijajni lepi obliki, ustvari krasne umotvore. Ko bi se naš mladi pesniški naraščaj po tem ravnal, marsikateri nadarjeni mladenič ne bi taval po temi in svojih lepih darov tratil za malo-vredne spise. Ko bi bil Gestrin dalje časa živél, bi se bil morda povspel do višjih vzorov. Da je bil tega zmožen, kažeta nam na primer pesmi: „Naročilo“ in „Zadnji brat“, ki sta res krasni in imata trajno vrednost.

Moj stari kanapé.

Légali so dnevi prošli v grobe,
begali so meseci in leta. — —
Vse trohni, vse vidu se odmika:
vitezi so legli k večnemu pokoju,
samostanci bosopeti
spe takisto spanje trdno:
vse razdene časa bučna reka!

Kaj pa ti, moj stari kanapé?
Res si ti za veke narejen?
Ali tebe se ne prime molja zob?
Mari usnje je rujavo tvoje
kot Ahila slavnega hrbtišče?

Tu prebil si že stoletje celo,
drugo tudi h koncu se nagiba.
Kje so tisti, ki si ti jih pestoval?
Kje so, ki na tebi sladko so dremali?
Kje so, katerih solze ti si pil?
Kje so, katerih smeh si ti poslušal?
Kje so grofi tisti blagorodni,
kje menihi tisti gologlavi:
kje so, kje, povej mi kanapé!

„Vsi odšli po poti vsega so človeštva,
črni prt pokrtil je rakve,
črno prst prerašča trava.“

Za nje veš le ti, moj stari kanapé!
Ti o njih mi praviš zgodbe
v noči pozni, v celici samotni,
ko pod mano spava pestri svet,
ko pod mojim oknom sova uka.
Pravi, pravi le mi zgodbe stare,
le opravljaj, le obiraj prah,
ki kot človek nekdam tu je bival!
Namigavaj mi o grofih in groficah,
le se čudi cremitom svetim,
le zabavljaj na menihe take,
ki so brez poklica vzeli kuto;
le jezika o pojedinah
in o vinu in o čašnem žvenku,
le proslavljaj vélike askete,
romarje na skali bosonoge!
Vse po vrsti mi zatoži,
vse po vrsti mi pohvali! —

Jaz? — Kaj meniš, da nad tem se zgražam,
da lasje ježé se mi na glavi?
Ne, nikdar! Vse to godi se danes,
vse to dokaz je le resnice stare:
V svetu angelov in vragov ni,
svet vesoljni nosi le ljudi!

F. S. Finžgar.